

بازتاب حس تعلق به مکان در برنامه ریزی و طراحی سرای محله،

مطالعه موردی: کوهسار تهران

دکتر محمدعلی رجایی^۱، مریم دارابی^۲ *

چکیده

توسعه شهرهای امروزی در قالب شهرک‌ها و مجتمع‌ها صورت می‌گیرد. ساختار محله، هویت محله‌ای در انبوه برجها و بلند مرتبه‌های مدرن گم شده است. شهروند خود را منفک از محله می‌داند و محلات، تهی از هویت و احساس تعلق شده‌اند. این گسست در کنار پیچیدگی زیاد موضوعات و مسائل بشریت باعث تهی و برهنه شدن معماری شده است. هدف این نوشته طراحی سرای محله کوهسار، با رویکرد رویکرد ارتقا حس تعلق در میان ساکنان محله می‌باشد. محله کوهسار به علت قرارگیری در بخش شمال و مجاور مناطق گردشگری تهران و فقدان سرای محله برای این منظور انتخاب شده است. در فرآیند انجام پژوهش در گام اول با انجام مطالعات اسنادی، مولفه‌های اصلی پژوهش استخراج و بر اساس آن پرسش‌نامه تدوین شد. پرسشنامه میان ساکنین محله توزیع و نتایج آن استخراج شد. نهایتاً مدلی از تحقیق با استفاده از نرم افزار spss و آزمون‌های T Student و Pearson استخراج شد که بیانگر آن است که میان میزان حس تعلق محله‌ای و مدت اقامت، علاقه مندی به تنوع عملکردی و عناصر طبیعی رابطه همبستگی برقرار است. با شناخت اهمیت ملاحظات محیطی و نتایج به دست آمده از پژوهش نظری، اسناد معماری و نقشه‌های لازم ارائه شده است. در این طرح تلاش شده تا فضاهای اصلی و جانبی با الهام از الگوهای کالبدی و هندسی درخور در کلیتی یکپارچه، انگاره‌ای معمارانه از مفاهیم مورد مطالعه را ارائه دهند.

واژگان کلیدی: سرای محله، حس تعلق، کوهسار، حس مکان، طراحی و برنامه ریزی

۱- مقدمه

روند توسعه‌ای موجود در شهرهای ما، به ویژه شهرهای بزرگ نشان می‌دهد که مناطق مسکونی شهر و محلات به دلیل توسعه نابسامان و مغشوش، در معرض از دست دادن شخصیت و هویت دیرینه خود قرار گرفته‌اند. پیدایش احساس بیگانگی نیز یکی از سرچشمه‌های مشکلاتی است که امروزه گریبانگیر مردمان جهان گشته است و این مسئله بیش از همه بین مردم و محیط زندگی (محله) آن‌ها ظاهر می‌گردد (فاضلیان و قاسمی، ۱۳۹۲: ۵۸).

شهرهای امروزی ما با گذشت زمان و با تغییرات صورت گرفته، از مفهوم محلات سنتی فاصله گرفته و محلاتی بی‌هویت را شامل می‌باشند. توسعه‌ها در قالب شهرک‌ها و مجتمع‌ها صورت می‌گیرد. ساختار محله، هویت محله‌ای در انبوه برج‌ها و بلند مرتبه‌های مدرن گم شده است. شهروند خود را منفک از محله می‌داند و محلات، تهی از هویت و احساس تعلق شده‌اند. مسائل شهر بدون مشارکت شهروندان و از طریق نهادها و ارگانهای مربوطه رسیدگی می‌گردد. محیط آشنای محله برای ساکنین که صرفاً ساکن محله هستند، دیگر معنای خاصی را تداعی نمی‌کند. محله، دیگر منشأ خاطرات افراد و فضایی زیستی و پرشور محسوب نمی‌شود. این گسست در کنار پیچیدگی زیاد موضوعات و مسائل بشریت باعث تهی و برهنه شدن معماری شده است. سازندگان ساختمان‌ها تقریباً فقط به دنبال سود

^۱ - استادیار گروه مهندسی معماری دانشگاه آزاد واحد سمنان (rajaie.mohammadali@gmail.com)

^۲ - دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری دانشگاه امین فولادشهر (m.darabi94@gmail.com)